

فصل ٥

معدن

آمارگیری و انتشار مستمر آمار فعالیتهای مربوط به معادن از سال ۱۳۳۳ توسط وزارت صنایع و معادن وقت آغاز شد، این آمارها هر سال همزمان با انتشار « آمار فعالیتهای صنعتی »، ضمیمه نشریه مزبور به چاپ می رسد، ولی از سال ۱۳۳۹ آمارهای مزبور در نشریه ای مستقل تحت عنوان « آمار فعالیتهای معدنی ایران » منتشر گردید. اولین سرشماری از معادن کشور، در آذرماه سال ۱۳۴۲ توسط وزارت اقتصاد وقت انجام گرفت. از سال ۱۳۴۲ تا سال ۱۳۵۳، دفتر آمار وزارت اقتصاد با استفاده از آمارهای دفاتر معادن مناطق مختلف کشور، هر سال آماری از فعالیتهای معادن جمع آوری و منتشر می کرد. در سال ۱۳۵۳، دومین سرشماری از معادن متشکل کشور با همکاری مرکز آمار ایران و وزارت صنایع و معادن وقت انجام گرفت. از سال ۱۳۵۳ تا سال ۱۳۵۷، مرکز آمار ایران به طور سالانه بخشی از معادن را تحت عنوان معادن منتخب مورد آمارگیری قرار داد. از سال ۱۳۵۷ تا سال ۱۳۶۳، به دلیل عدم اجرای طرحهای آماری و نیز فراهم نبودن آمارهای ثبتی جامع، این بخش از فعالیتهای اقتصادی دچار خلاء آماری شد. در سالهای ۱۳۶۴ و ۱۳۶۵، مرکز آمار ایران به آمارگیری از معادن تحت پوشش بخش عمومی اقدام کرد و در سال ۱۳۶۶، سومین سرشماری از معادن کشور را به مرحله اجرا درآورد. از سال ۱۳۶۷ تا ۱۳۷۹ به استثنای سال ۱۳۷۰، آمارگیری از معادن کشور به طور سالانه انجام پذیرفت.

آمارو اطلاعات ارائه شده در این فصل از نتایج آمارگیریها و سرشماریهای فوق و آمارهای گزارش شده توسط وزارت تعاون حاصل شده است. که شامل مشخصات و عملکرد اقتصادی معادن و مشخصات عمومی شرکتهای تعاونی معدنی می باشد.

تعاریف و مفاهیم به کار رفته در این فصل به شرح زیر است :

معدن : مجموعه کانسار(ذخیره معدنی که بهره برداری از آن اقتصادی می باشد) و ماشین آلات و تسهیلاتی است که به منظور اکتشاف، تجهیز و بهره برداری و کانه آرابی از کانسار ایجاد شده است. کانه آرابی نیز به کلیه عملیات فیزیکی و شیمیایی که به منظور جدا کردن قسمتی از مواد باطله از کانه و یا تفکیک کانه ها از یکدیگر صورت می گیرد اطلاق می شود.

معدن در حال بهره برداری : معدنی است که دارای مجوز بهره برداری از وزارت معادن و فلزات (برای معادن غیر از شن و ماسه) یا از شهرداریها و فرمانداریها (برای معادن شن و ماسه) می باشد و در سال آمارگیری، حداقل مدت ۳۰ روز به صورت پیوسته یا نا پیوسته مجموعه ای از عملیات استخراج (درپاره ای از موارد همراه با کانه آرابی) برای به دست آوردن کانه قابل فروش در آن انجام می شود.

مدیریت خصوصی : مدیریتی است که توسط افراد یا موسسات خصوصی اعمال می شود.

مدیریت عمومی : مدیریتی است که توسط وزارتخانه ها، سازمانهای دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی، بانکها و شهرداریها اعمال میشود.

شاغلان: کلیه افرادی هستند که در داخل یا خارج معدن به صورت تمام وقت یا پاره وقت برای معدن کار می کنند. شاغلان از نظر وظیفه ای که بر عهده دارند به شاغلان خط تولید (ماهر و غیرماهر) و سایر شاغلان تفکیک می شوند.

شاغلان ماهر خط تولید: کارکنانی هستند که به اعتبار دانش فنی و تجربه ای که کسب کرده اند، توانایی انجام یک قسمت از کار فنی خط تولید را داشته باشند، مانند مهندسان، تکنیسینهای فنی، استادکاران سر کارگران، کارگران ماهر، تعمیرکاران و رانندگان.

شاغلان غیر ماهر خط تولید: کارکنانی هستند که شغل مورد تصدی آنان در خط تولید نیاز به تعلیم و کسب تجربه ندارد، مانند کارگران ساده، باربران، بارگیران.

سایر شاغلان: کارکنانی هستند که در معدن یا دفتر مرکزی به کار اداری، مالی و خدماتی اشتغال دارند و عموماً کارمند نامیده می شوند.

جبران خدمات مزدو حقوق بگیران: عبارت است از مزد و حقوق و سایر پرداختها (پول، کالا و...) به مزد و حقوق بگیران.

- منظور از مزد و حقوق، مجموع پرداختیهای کارگاه به صورت پول و یا کالا تحت عنوان مزد و حقوق به مزد و حقوق بگیران است.

- سایر پرداختیهای (پول، کالا و...) شامل پاداش، اضافه کار، هزینه خوراک و پوشاک، هزینه ایاب و ذهاب، حق اولاد، حق عائله مندی، حق مأموریت، بدی آب و هوا، سهم کار فرما از بیمه های اجتماعی، خواربار، بلیط اتوبوس و... به مزد و حقوق بگیران است.

تولید مواد معدنی: مجموع مواد معدنی حاصل از یک رشته فعالیت استخراج است که به اشکال گوناگون قابل عرضه به بازار می باشد. شایان ذکر است که در بعضی از رشته فعالیتها یا معادن، مواد معدنی به همان صورتی که از کانسار استخراج می شود عرضه می گردد در صورتی که در بعضی دیگر از رشته فعالیتها یا معادن مواد استخراج شده پس از انجام عملیات فیزیکی یا شیمیایی لازم به منظور جدا کردن قسمتی از مواد باطله، تفکیک آنها و یا افزایش عیار ماده خام به بازار عرضه می شود. ضمناً در یک رشته فعالیت ممکن است چند ماده معدنی به دست آید مثلاً در رشته فعالیت "استخراج سنگ مس" سنگ مس، کنسانتره مس و کنسانتره مولیبدن حاصل می شود که مجموع آنها تولید رشته فعالیت مزبور محسوب می شود.

ارزش تولیدات: ارزش مواد معدنی استخراج شده و سایر تولیدات معدن به قیمت تولید کننده، یعنی قیمت فروش به مشتریان در محل معدن است.

سرمایه گذاری (ارزش تغییرات اموال سرمایه ای): عبارت است از تغییرات ایجاد شده در ارزش اموال سرمایه ای (ماشین آلات، ابزار و وسایل کار بادوام و تجهیزات اداری و وسایل نقلیه، ساختمان و زمین، راه اختصاصی، توسعه و اکتشاف و سایر) شامل ارزش خرید، تحصیل یا ساخت اموال سرمایه ای

جدید و هزینه تعمیرات اساسی اموال سرمایه ای موجود در معدن ، منهای ارزش فروش یا انتقال اموال سرمایه ای .

ارزش افزوده : عبارت است از ارزش دریافتیها (ستانده ها) منهای ارزش پرداختیها (داده ها) .

ارزش دریافتیها (ستانده ها) : عبارت است از ارزش تولیدات مواد معدنی ، سایر تولیدات ، ساخت و تعمیر اساسی اموال سرمایه ای توسط شاغلان و سایر دریافتیهای معادن که شامل دریافتی بابت کارهای کنتراتی ، تعمیرات جزئی ساختمان و لوازم و تجهیزات اداری ، تعمیرات جزئی ساختمان و لوازم و تجهیزات اداری ، تعمیرات جزئی ماشین آلات آزمایشگاه و ... می باشد .

ارزش پرداختیها (داده ها) : عبارت است از ارزش مواد و ابزار و وسایل کار کم دوام ، سوخت مصرف شده ، آب و برق خریداری شده وسایر پرداختیها که شامل پرداختی بابت کارهای کنتراتی ، تعمیرات جزئی ساختمان و لوازم و تجهیزات اداری ، تعمیرات جزئی ، ماشین آلات ، آزمایشگاه و ... می باشد .

شرکت تعاونی : رجوع کنید به فصل ۴ - کشاورزی ، جنگلداری و شیلات .

شرکت تعاونی معدنی : شرکت تعاونی است که در زمینه استخراج ، بهره برداری و فروش مواد استخراج شده از معادن فعالیت دارد .

۵-۱- مشخصات عمومی معادن در حال بهره برداری بر حسب فعالیت

جبران خدمات مزد و حقوق بگیران (هزار ریال)	تعداد شاغلان	تعداد معادن			سال و فعالیت
		مدیریت خصوصی	مدیریت عمومی	جمع	
۱۵۶۹۹۸۳	۲۳۰	۴۲	۸	۵۰ ۱۳۷۸
۱۷۵۴۷۹۶	۲۳۷	۴۱	۷	۴۸ ۱۳۷۹
۳۶۹۷۷۴۸	۳۷۴	۵۹	۵	۶۴ ۱۳۸۰
۴۲۳۳۸۸۷	۳۴۸	۴۲	۲	۴۴ ۱۳۸۱
۵۲۹۷۹۵۰	۳۲۷	۴۳	۹	۵۲ ۱۳۸۲
۳۴۸۰۰	۲	۰	۱	۱	استخراج سنگهای فلزی غیر آهنی.....
۳۴۸۰۰	۲	۰	۱	۱	بوکسیت.....
۵۲۵۳۱۵۰	۳۲۲	۴۱	۸	۵۰	استخراج سنگ، شن و ماسه.....
۳۸۵۰۲۰۰	۱۸۲	۱۴	۶	۲۱	شن و ماسه.....
۶۴۴۳۶۰	۲۹	۲	۰	۲	سنگ تزئینی.....
۴۴۱۶۵۰	۶۱	۱۵	۰	۱۵	سنگ لاشه.....
۱۶۷۹۴۰	۱۸	۲	۲	۴	سنگ آهک.....
۱۴۹۰۰۰	۳۲	۸	۰	۸	سنگ گچ.....
۰	۰	۰	۰	۰	استخراج مواد معدنی شیمیایی و.....
۰	۰	۰	۰	۰	سولفات استرونیسیم.....
۱۰۰۰۰	۳	۱	۰	۱	استخراج نمک.....
۰	۰	۰	۰	۰	سایر فعالیتها.....

مأخذ - مرکز آمار ایران .

۵-۲- تعداد معادن درحال بهره برداری برحسب فعالیت

سنگ تزئینی	شن و ماسه	استخراج سنگ ، شن و ماسه و...	بوکسیت	استخراج سنگهای فلزی غیر آهنی ...	جمع	سال و شهرستان
۱	۱۵	۴۸	۱	۱	۵۰ ۱۳۷۸
۰	۲۲	۴۶	۱	۱	۴۸ ۱۳۷۹
۳	۲۰	۶۲	۱	۱	۶۴ ۱۳۸۰
۳	۱۱	۴۲	۱	۱	۴۴ ۱۳۸۱
۲	۲۱	۵۰	۱	۱	۵۲ ۱۳۸۲
... بویراحمد
... کهگیلویه
... گچساران
... دنا

استخراج نمک	سولفات استروسنیم	استخراج مواد معدنی شیمیایی و...	سنگ گچ	سنگ آهک	سنگ لاشه	سال
۱	۰	۱	۲۲	۱	۹ ۱۳۷۸
۱	۰	۱	۱۸	۱	۵ ۱۳۷۹
۱	۰	۱	۲۴	۲	۱۳ ۱۳۸۰
۱	۰	۰	۱۲	۲	۱۴ ۱۳۸۱
۱	۰	۰	۸	۴	۱۵ ۱۳۸۲
... بویراحمد
... کهگیلویه
... گچساران
... دنا

مأخذ - مرکز آمار ایران .

۳-۵- تعداد شاغلان معادن در حال بهره برداری بر حسب فعالیت (نفر)

سایر کارکنان (اداری ، مالی ، خدماتی)	کارکنان خط تولید		جمع	سال و فعالیت
	ساده	ماهر		
۵۶	۸۹	۸۵	۲۳۰ ۱۳۷۸
۷۵	۸۴	۷۸	۲۳۷ ۱۳۷۹
۸۳	۱۷۱	۱۲۰	۳۷۴ ۱۳۸۰
۷۱	۱۲۰	۱۵۷	۳۴۸ ۱۳۸۱
۸۹	۸۶	۱۵۲	۳۲۷ ۱۳۸۲
۱	۱	۰	۲	استخراج سنگهای فلزی غیر آهنی.....
۱	۱	۰	۲	بوکسیت.....
۸۷	۸۴	۱۵۱	۳۲۲ استخراج سنگ ، شن و ماسه.....
۴۸	۳۳	۱۰۱	۱۸۲ شن و ماسه
۷	۹	۱۳	۲۹ سنگ تزئینی
۱۷	۲۲	۲۲	۶۱ سنگ لاشه
۵	۶	۷	۱۸ سنگ آهک
۱۰	۱۴	۸	۳۲ سنگ گچ
۰	۰	۰	۰ استخراج مواد معدنی شیمیایی و.....
۰	۰	۰	۰ سولفات استرونیسیم
۱	۱	۱	۳ استخراج نمک
۰	۰	۰	۰ سایر فعالیتها

مأخذ - مرکز آمار ایران .

۴-۵- مقدار و ارزش تولید مواد معدنی معادن در حال بهره برداری بر حسب فعالیت

ارزش (هزار ریال)		مقدار		فعالیت
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	
۲۱۳۳۱۱۴۵	۱۵۲۹۸۰۲۳	۹۸۷۳۸۵	۸۹۳۹۰۰	جمع
۱۵۰۰۰۰	۲۲۰۰۰	۱۰۰۰	۲۰۰	استخراج سنگهای فلزی غیر آهنی
۱۵۰۰۰۰	۲۲۰۰۰	۱۰۰۰	۲۰۰	بوکسیت (مترمکعب)
۲۱۱۱۳۶۴۵	۱۵۱۹۶۰۲۳	۹۸۶۳۸۵	۸۹۱۷۰۰	استخراج سنگ ، شن و ماسه
۱۴۷۱۰۱۴۵	۱۱۳۸۲۷۵۷	۷۶۶۹۳۵	۷۲۱۲۵۰	شن و ماسه (مترمکعب)
۲۳۶۵۰۰۰	۲۱۴۰۰۰۰	۲۱۵۰۰	۸۲۰۰۰	سنگ تزئینی (تن)
۲۰۹۵۰۰۰	۸۰۷۱۱۶	۶۴۹۵۰	۴۴۴۰۰	سنگ لاشه (تن)
۱۲۹۶۰۰۰	۴۸۵۰۰۰	۸۱۰۰۰	۱۵۵۰۰	سنگ آهک (تن)
۶۴۷۵۰۰	۳۸۱۱۵۰	۵۰۵۰۰	۲۸۵۵۰	سنگ گچ (تن)
.	.	.	.	استخراج مواد معدنی شیمیایی و
.	.	.	.	سولفات استرونیسیم
۶۷۵۰۰	۸۰۰۰۰	۱۵۰۰	۲۰۰۰	استخراج نمک (تن)
.	.	.	.	سایر فعالیتها

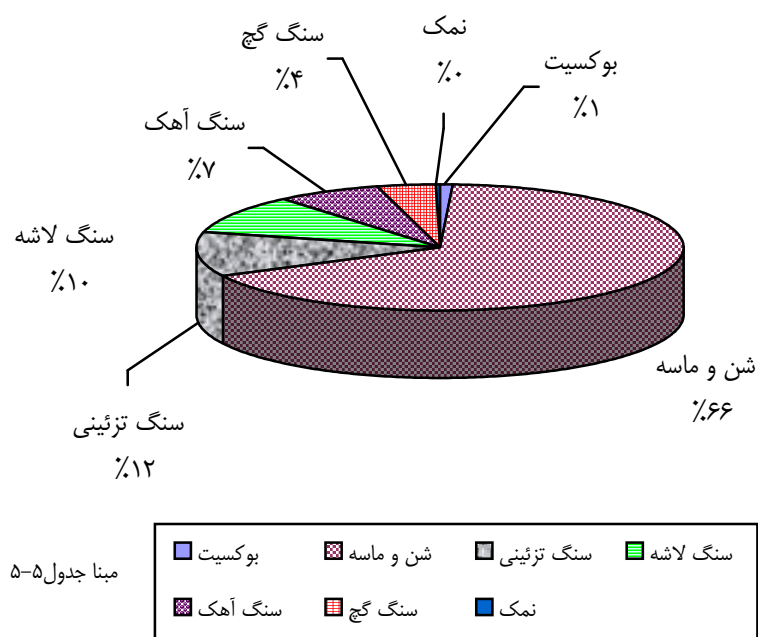
مأخذ - مرکز آمار ایران .

۵-۵- ارزش افزوده و ارزش پرداختیها و دریافتیهای معادن درحال بهره برداری برحسب فعالیت: (سال ۱۳۸۲)
(هزار ریال)

دریافتیها (داده ها)	پرداختیها (داده ها)	ارزش افزوده	فعالیت
۲۲۶۵۴۸۰۷	۶۲۳۱۴۳۷	۱۶۴۲۳۳۷۰	جمع
۱۵۰۰۰۰	۲۲۲۵۲	۱۲۷۷۴۸	استخراج سنگهای فلزی غیر آهنی.....
۱۵۰۰۰۰	۲۲۲۵۲	۱۲۷۷۴۸	بوکسیت(مترمکعب).....
۲۲۴۳۷۳۰۷	۶۲۰۲۳۹۱	۱۶۲۳۴۹۱۶	استخراج سنگ ، شن و ماسه.....
۱۵۹۵۵۴۵۷	۵۰۰۹۶۸۲	۱۰۹۴۵۷۷۵	شن و ماسه(مترمکعب).....
۲۴۱۶۳۵۰	۵۲۶۷۱۰	۱۸۸۹۶۴۰	سنگ تزئینی(تن).....
۲۰۹۵۰۰۰	۴۴۵۲۵۶	۱۶۴۹۷۴۴	سنگ لاشه(تن).....
۱۳۲۳۰۰۰	۱۸۸۵۶۸	۱۱۳۴۴۳۲	سنگ آهک(تن).....
۶۴۷۵۰۰	۳۲۱۷۵	۶۱۵۳۲۵	سنگ گچ(تن).....
.	.	.	استخراج مواد معدنی شیمیایی و.....
.	.	.	سولفات استرونیسم.....
۶۷۵۰۰	۶۷۹۴	۶۰۷۰۶	استخراج نمک(تن).....
.	.	.	سایر فعالیتها.....

مأخذ - مرکز آمار ایران .

نمودار ۱-۵- میزان ارزش افزوده بر حسب نوع ماده معدنی: ۱۳۸۲

۶-۵- سرمایه گذاری معدن در حال بهره برداری برحسب فعالیت و نوع اموال سرمایه ای : (سال ۱۳۸۲)
(هزار ریال)

وسایل نقلیه	ماشین آلات ، ابزار و وسایل کار بادوام و تجهیزات اداری	جمع	فعالیت
۷۷۰۱۵۲	۲۶۳۴۱۸۰	۳۴۲۶۳۳۲	جمع
۸۰۰۰۰	.	۸۰۰۰۰	استخراج سنگهای فلزی غیر آهنی
۸۰۰۰۰	.	۸۰۰۰۰	بوکسیت(مترمکعب).....
۶۲۰۵۵۲	۲۶۳۴۱۸۰	۳۲۷۰۷۳۲	استخراج سنگ ، شن و ماسه.....
۳۸۰۰۵۲	۹۸۱۱۸۰	۱۳۶۱۲۳۲	شن و ماسه(مترمکعب).....
۲۰۰۰۰	۱۶۵۱۰۰۰	۱۶۷۱۰۰۰	سنگ تزئینی(تن).....
۱۹۹۱۰۰	.	۲۱۴۱۰۰	سنگ لاشه(تن).....
۶۰۰	۲۰۰۰	۲۶۰۰	سنگ آهک(تن).....
۲۰۸۰۰	.	۲۱۸۰۰	سنگ گچ(تن).....
.	.	.	استخراج مواد معدنی شیمیایی و.....
.	.	.	سولفات استرونیسیم.....
۶۹۶۰۰	.	۷۵۶۰۰	استخراج نمک(تن).....
.	.	.	سایر فعالیتها.....

۵-۶- سرمایه گذاری معادن در حال بهره برداری برحسب فعالیت و نوع اموال سرمایه ای : (سال ۱۳۸۲)(دنباله)
(هزار ریال)

فعالیت	ساختمان و زمین	راه اختصاصی	توسعه و اکتشاف	سایر
جمع	۰	۲۲۰۰۰	۰	۰
استخراج سنگهای فلزی غیر آهنی...	۰	۰	۰	۰
بوکسیت(مترمکعب).....	۰	۰	۰	۰
استخراج سنگ ، شن و ماسه.....	۰	۱۶۰۰۰	۰	۰
شن و ماسه(مترمکعب).....	۰	۰	۰	۰
سنگ تزئینی(تن).....	۰	۰	۰	۰
سنگ لاشه(تن).....	۰	۱۵۰۰۰	۰	۰
سنگ آهک(تن).....	۰	۰	۰	۰
سنگ گچ(تن).....	۰	۱۰۰۰	۰	۰
استخراج مواد معدنی شیمیایی و.....	۰	۰	۰	۰
سولفات استرونیسم.....	۰	۰	۰	۰
استخراج نمک(تن).....	۰	۶۰۰۰	۰	۰
سایر فعالیتها.....	۰	۰	۰	۰

مأخذ - مرکز آمار ایران .

۷-۵- مشخصات عمومی شرکتهای تعاونی معدنی فعال در پایان سال

سال و شهرستان	تعداد	عضو	شاغلان	سرمایه (هزار ریال)
..... ۱۳۷۹	۲۵	۲۰۴	۱۹۳	۸۶۸۳۷۰
..... ۱۳۸۰	۲۵	۲۰۴	۱۹۳	۸۶۸۳۷۰
..... ۱۳۸۱	۲۵	۱۹۹	۱۹۳	۱۰۵۵۸۷۰
..... ۱۳۸۲	۲۷	۲۱۴	۲۰۷	۱۰۱۵۳۷۰
..... ۱۳۸۳	۲۸	۲۲۱	۲۱۵	۱۰۲۵۸۷۰
..... بویراحمد	۸	۶۰	۵۶	۸۲۸۷۰
..... کهگیلویه	۹	۷۹	۷۸	۵۵۱۴۰۰
..... گچساران	۸	۵۶	۵۵	۱۷۱۱۰۰
..... دنا	۳	۲۶	۲۶	۲۲۰۵۰۰
..... بهمئی	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰

مأخذ - اداره کل تعاون استان . (ر.پ).